

FORBRUG AF ILLEGALE STOFFER – KULTUR, IDENTITET OG FÆLLESSKABER

Forbrug af illegale stoffer som heroin, kokain, ecstasy og cannabis har været fokus for forskningen ved Center for Rusmiddelforskning siden centrets oprettelse (1). Mens brug af illegale rusmidler tidligere blev anskuet som et resultat af individets ”afvigende” karakter (2), så har forskerne ved centret hentet inspiration fra kulturstudier og sociologien til at belyse brugen af illegale stoffer som sociale og kulturelle fænomener og som noget, der er knyttet til den enkeltes identitetsskabelse og sociale tilhørsforhold.

AF VIBEKE A. FRANK, THOMAS FRIIS SØGAARD
OG JEANETT BJØNNES

Et centralt træk ved Center for Rusmiddelforskning (CRF) forbrugsforskning gennem årene har været at tage udgangspunkt i brugernes egne erfaringer og perspektiver, oftest gennem brug af kvalitative interview (3). Centret har fokus på, hvilke betydninger brug af stoffer har for brugerne selv, deres oplevelse af nydelse og rus, deres venskaber eller deres deltagelse i forskellige sociale og kulturelle kontekster. Det, at vi beskæftiger os med andre end alene de problematiske elementer ved stofbrug, gør, at vore resultater nogle gange skubber til forestillinger i både forskning og i samfundet om, hvad stoffer og stofbrug er.

CRF's forbrugsforskning kan opdeles i fire former for forbrug. Forskere fra CRF har vedvarende beskæftiget sig med problematisk forbrug blandt eksempelvis udsatte stofbrugere og på rekreativt forbrug blandt unge i nattelivet. Senest er der også kommet fokus på terapeutisk forbrug til fx egen behandling af sygdomme eller lindring af sygdomssymptomer og på det præstationsfremmende forbrug, især blandt unge.

Problematiske forbrug

Forskningen i problematisk forbrug har på CRF oftest taget udgangspunkt i stofbrugere

i behandling. Fokus har været på stofbrugeres perspektiver på og erfaringer med kommunal behandling eller behandling i fængsler (4, 5, 6, 7). Andre studier har belyst stofbrugeres hverdagsliv, herunder injicerende stofbrugeres erfaringer i de åbne stofscener (8, 9); på brugen af heroin i hverdagslivet og som abstinensdæmper såvel som til oplevelse af nydelse og rus (10); (daglige) cannabisbrugeres oplevelser af og rationaler for eget forbrug (7, 11) samt unges oplevelser og forståelser af venskaber i recovery-processer (12, 13). Denne type forskning med fokus på brugernes egne erfaringer og perspektiver er vigtig, hvis vi vil forstå et hverdagsliv med dagligt stofbrug. Studierne bidrager bl.a. med viden om, hvordan det er at være i behandling, og peger fx på, at stofbrugende venner ikke blot skal forstås som risikofaktorer, men faktisk kan spille en konstruktiv rolle i unges forsøg på at begrænse et problematisk forbrug. Studierne viser også, at det skadelige ved brug af illegale stoffer ikke kun er stoffet i sig selv, men at også narkotikapolitikken og stoffernes illegale status kan spille en vigtig rolle. Politiets pålagte opgave med at beslaglægge illegale rusmidler, også de mindre doser til eget brug, kan føre til både risikofyldt brug for at undgå beslaglæggelse eller

yderligere kriminel adfærd for at skaffe penge til en ny dosis. Denne forskning udfordrer således samfundsmæssige stereotyper om stoffer og stofbrug og stiller spørgsmål ved gængse forståelser af, hvad problematisk stofbrug er, ved at pege på, at denne type (for)brug også kan involvere nydelse, rus og venskab (14, 15).

Det rekreative forbrug

Udviklingen af begrebet 'rekreativt stofbrug' har været vigtig for forskningen i unges festbaserede brug af illegale rusmidler. Dette begreb associeres hverken med problematisk eller afhængigt forbrug, men henviser derimod til, at unges stofbrug ofte er sporadisk, afgrænset fra hverdagslivet og knyttet til fritidslivet og fester (16). I starten af 00'erne førte væksten i danske unges brug af feststoffer såsom ecstasy til en medieåret moralsk panik, der tegnede et billede af en ny ungdomskultur karakteriseret ved normløshed, irrationalitet og eksperimenteren, og der blev fra politisk hold krævet intensivere politiets indsats overfor unges brug af illegale rusmidler (17, 18). Mange forskningsresultater på CRF har nuanceret den entydige problematiserende forståelse af unges brug af feststoffer ved at belyse, hvordan unge ofte bruger feststoffer til at opnå en nydelsesfuld følelse af 'kontrollet tab af kontrol', til at skabe identitet og bygge venskabsrelationer, og hvordan unge bruger forskellige strategier til at minimere stofrelaterede risici (17, 19, 20, 21, 22, 23, 24).

Forskning ved CRF har også vist, at mens cannabisbrug af mange unge ansues som kulturelt og socialt acceptabelt, så er brug af stoffer som amfetamin, kokain og ecstasy kun delvist accepteret blandt unge (25). Senest er forskerne begyndt at interessere sig for, hvordan seksuelle minoriteter bruger feststoffer (26), hvordan stoffer indgår i unges jagt på seksualnydelse (27), og hvordan natklubscenens materielle udformning influerer på stofbrugeres oplevelse af rusen (28).

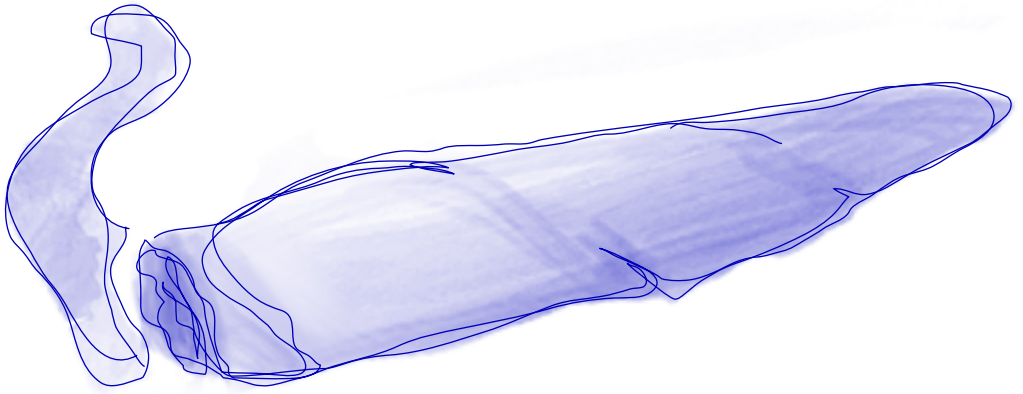
Præstationsfremmende og Terapeutisk forbrug

Terapeutisk forbrug er især kendetegnet ved medicinsk brug af cannabis, som længe har været på den politiske og mediemæssige dagsorden i Danmark (29). Flere steder i udlandet er medicinsk cannabis blevet legaliseret på forskellig vis. I Danmark startede en forsøgsordning med medicinsk cannabis i 2018. Undersøgelser fra CRF har vist, at terapeutisk brug i dag også foregår uden for det etablerede system, og at cannabis bruges meget forskelligt, om det er til lindring af sygdomssymptomer eller til rus og nydelse (30, 31).

Det præstationsfremmende forbrug i Danmark er ikke primært et brug af illegale stoffer, men derimod et forbrug af lægeordineret medicin til andre formål end foreskrevet. Forskere ved CRF har undersøgt, hvordan nogle unge i uddannelsessystemet bruger forskellige præparater som Ritalin eller betablokkere for at optimere eller forbedre deres præstation (32, 33, 34). Brugen af sådanne præparater handler ikke om rus, men er drevet af et ønske om at være målrettet, i kontrol og at kunne præstere.

Fremtiden

Forskningen ved CRF vil også fremover have et særligt fokus på forbruget af illegale stoffer og på forbrug af lægeordnede præparater med udgangspunkt i brugernes egne erfaringer og perspektiver. Denne type af viden er vigtig, hvis vi skal forstå ungdomskulturer, forebygge rusmiddelbrug, forbedre behandlingstilbud og udvikle en mere målrettet og konstruktiv narkotikapolitik.

Referencer

- (1) Kolind, T., Demant, J., & Hunt, G. (2013). Studies in youth, drugs and alcohol consumption at Centre for Alcohol and Drug Research. *Drugs: Education, Prevention and Policy*, 20(6): 457-464.
- (2) Tutenges, S., Kolind, T. & Uhl, A. (2015). Explorations into the drug users' perspectives. *Drugs: Education, Prevention and Policy*, 22(3): 173-174
- (3) Se også kapitlet om 'Brugerinddragelse i rusmiddelbehandling'.
- (4) Dahl, H.V. (2006). The methadone game: Control strategies and responses. I J. Fountain & Korf, D.J. (red.): *Drugs in society. European perspectives*. Oxford/New York: Radcliffe Publishing, s. 102-115.
- (5) Nielsen, B. & Houborg, E. (2017). Addiction, Drugs and Experimentation: Methadone Maintenance Treatment between 'in here' and 'out there'. *Contemporary Drug Problems*, 42(4): 274-288.
- (6) Kronbæk, M. & Frank, V.A. (2013). Perspectives on Daily Cannabis use: Consumerism or a Problem for Treatment? *Nordic Studies on Alcohol and Drugs*, 30(5): 387-402.
- (7) Frank, V.A., Dahl, H.V. & Kolind, T. (2011). Indsattes erfaringer med narkotikakontrol og hashbehandling i danske fængsler. I Frank, V.A. & H.V. Dahl (red.), *Kriminalitet og illegale rusmidler*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag, s. 223-249.
- (8) Dahl, H.V. (2008). Open drug scenes: Danish drug policy reflected through international drug prohibition and local interventions. I Frank, V.A., Houborg, E. & Bjerger, B. (red.), *Drug policy. History, Theory and Consequences*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag, s. 91-121.
- (9) Houborg, E., Sogaard, T.F. & Kammersgaard, T. (2019). Kontrol og skadesreduktion i forhold til en åben stofscene. I Bjerger, B. & Houborg, E. (red.), *Rusmiddelbrugere i krydsfeltet mellem sektorer og fagligheder*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag, s. 91-112.
- (10) Houborg, E. (2012). The political pharmacology of methadone and heroin in Danish drug policy. *Contemporary Drug Problems*, 39: 155-192.
- (11) Frank, V.A., Christensen, A.S. & Dahl, H.V. (2013). Cannabis during a life course – integrating cannabis use into everyday life. *Drugs and Alcohol Today*, 13(1): 44-50.
- (12) Herold, M.D. & Sogaard, T.F. (2019). Disturbing the 'spoiled-unspoiled' binary: performances of recovering identities in drug-experienced youths' friendship narratives. *Addiction Research and Theory*, 27(3), 226-234.
- (13) Herold, M.D. (2016). 'Skæve venskaber': Et kønnet blik på stofefarne unges venskabsfortællinger. I Pedersen, M.U. & Ravn, S. (red.), *Unge liv: Tilhør og udfordringer*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag, s. 131-153.
- (14) Dahl, H.V. (2005). Stofbrug, stofafhængighed og substitutionsbehandling: fra morfin til metadon. *Psyke & Logos*, 26(1): 195-220.
- (15) Hunt, G. & Frank, V.A. (2016). Reflecting on Intoxication. I Kolind, T., Hunt, G. & Thom, B. (red.), *The SAGE handbook of drug and alcohol studies: Social science approaches*. London: SAGE Publications, s. 322-336.
- (16) Plant, M. & Plant, M. (1997). *Risk-Takers: Alcohol, Drugs, Sex and Youth*. London, New York: Routledge.
- (17) Sørensen, J. K. (2004). Unges håndtering af risiko i stofbrug. I Asmussen, V. & Jöhncke, S. (red.), *Brugerperspektiver. Fra stofmisbrug til socialpolitik*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag, s. 72-96.
- (18) Houborg, E. (2010). Control and Welfare in Danish Drug Policy. *Journal of Drug Issues*, 40(4): 783-804.
- (19) Sørensen, J. K. (2003). Unges rekreative rusmiddelbrug og risikovurderinger. Center for Rusmiddelforskning. Aarhus: Aarhus Universitet.
- (20) Sørensen, J.K. (2009). Substance use, rituals and risk management. Danish rock festivals. København: Københavns Universitet.

- (21) Demant, J. & Ravn, S. (2010). Identifying drug risk perceptions in Danish youths. Focus groups as a policy tool. *Drugs: Education, Prevention and Policy*, 17, 528-543.
- (22) Järvinen, M., Demant, J. & Østergaard, J. (2010). *Stoffer og Natteliv*. København: Hans Reitzels Forlag.
- (23) Ravn, S. (2011). Intoxicated interactions. Clubbers talking about their drug use. Aarhus: Aarhus Universitet.
- (24) Ravn, S. (2012). Managing drug use in Danish club settings: A normalized enterprise? *Young: Nordic Journal of Youth Research*, 20, 257-276.
- (25) Demant, J., Ravn, S. & Thorsen, S. (2010). Club studies: Methodological perspectives for researching drug use in a central youth social space. *Leisure Studies*, 29, 241-252.
- (26) Poulsen, M. (2016). *Rusmiddelbrug blandt kvinder i forhold med kvinder. Beruselsesfænomener, subjekter og kategorier*. Aarhus: Aarhus Universitet.
- (27) Briggs, D., Tutenges, S., Armitage, R. & Panchev, D. (2011). Sexy substances and the substance of sex: Findings from an ethnographic study in Ibiza, Spain. *Drugs and Alcohol Today*, 11(4), 173-187.
- (28) Böhling, F. (2014). Crowded contexts: On the affective dynamics of alcohol and other drug use in nightlife spaces. *Contemporary Drug Problems*, 41(3), 361-392.
- (29) Nygaard-Christensen, M. & Frank, V.A. (2019). *Cannabis Regulation in Europe: Country Report Denmark*. Amsterdam: Transnational Institute & Aarhus: Center for Rusmiddelforskning. https://pure.au.dk/portal/files/152250161/CR_Denmark_02052019.pdf
- (30) Dahl, H.V. & Frank, V.A. (2011). Medical Marijuana – exploring the concept in relation to small scale cannabis growers in Denmark. I Decorte, T., Potter, G.R. & Bouchard, M. (red.), *World Wide Weed: Global Trends in Cannabis Cultivation and its Control*. London: Ashgate, s. 57-73.
- (31) Dahl, H.V. & Frank, V.A. (2011). Selvmedicinering i det skjulte. *STOF*, 16: 81-85.
- (32) Bjønness, J. (2019). Gendered aspects of Danish students' non-medical use of prescription pharmaceuticals for enhancement purposes in the 'performance society'. *Drugs: Education, Prevention and Policy*, 26(4): 309-318.
- (33) Coveney, C. & Bjønness, J. (2019). Making sense of pharmaceutical cognitive enhancement: taking stock and looking forward. *Drugs: Education, Prevention and Policy*, 26(4): 293-300.
- (34) Krøll, L. (2019). Students' non-medical use of pharmaceuticals to manage time in everyday life crises. Special Issue: *Pharmaceutical Cognitive Enhancement*. *Drugs: Education, Prevention and Policy*, 26(4): 339-346.